

Handboek

Onderhoud Oppervlaktewater

BOWA

 waterschap
amstel gooi en vecht

Datum
5 maart 2018

Handboek Onderhoud

Oppervlaktewater

Taakverdeling en afspraken tussen gemeenten en waterschap over bestaand oppervlaktewater en over ontwerp en overdracht van nieuw water

Aan dit handboek werkten mee:

Erik Broeke, gemeente Stichtse Vecht
Ronald van Buuren, Duo+ (gemeenten Ouder-Amstel en Uithoorn)
Marcel Clewits, gemeenten Amstelveen en Aalsmeer
Johan Verleun, gemeente De Ronde Venen
Rob Roelfsema, Waternet (namens waterschap Amstel, Gooi en Vecht)
Martijn van Vliet, Waternet (namens waterschap Amstel, Gooi en Vecht)
Lucas Smulders, Waternet (tekstregisseur)
Peter Beemsterboer, Waternet (eindredactie)

en meelezers van gemeenten en Waternet van eerdere versies

Inhoud

Voorwoord	7
Vaststelling handboek	9
1 Inleiding	10
1.1 Doel van het handboek	10
1.2 Wat vormt de aanleiding tot dit handboek?	10
1.3 Relatie met reeds bestaande handboeken	11
1.4 Leeswijzer	12
2 Veelgebruikte begrippen	13
3 Gezamenlijke uitgangspunten	15
4 Samenvatting afspraken	16
5 Verantwoordelijkheden en afspraken onderhoud oppervlaktewater	18
5.1 Efficiënte organisatie van het onderhoud	18
5.2 De waterbodem	18
5.2.1 Baggeren en schonen van watergangen	18
5.2.2 Ontvangen en verwerken van bagger en maaisel	20
5.3 De kunstwerken	23
5.3.1 Duikers en bruggen	23
5.3.2 Steigers	25
5.3.3 Waterpeil- en waterkwaliteitsregelende kunstwerken	25
5.4 Het water	26
5.4.1 Wateren vrijhouden van (zwerf)vuil	26
5.4.2 Botulisme-, blauwalg- en exotenbestrijding	26
5.5 De waterkant	28
5.5.1 Instandhouding oevers	28
5.5.2 Natuurvriendelijke oevers	30
5.6 Faciliteren overige gebruiksfuncties water	31
6 Samenwerking bij nieuwe waterinfrastructuur	33
6.1 Rol gemeente en waterschap	33
6.2 Samenwerking in de planvorming	34
6.3 Onderhoud van nieuwe waterinfrastructuur	34
6.3.1 Eisen aan inrichting ten behoeve van onderhoud	34
6.3.2 Onderhoudende partij	34
6.3.3 Oplevering en overdracht	35
7 Actualiseren en wijzigen handboek	36
Bijlage 1: Beleidskaders en wettelijke kaders en instrumenten	37
Bijlage 2: Werkproces onderhoudsbaggeren Waternet	40
Bijlage 3: Procesoverdracht onderhoudsverplichting nieuw water naar AGV/Waternet	41

Voorwoord

Zowel het waterschap als de gemeente zijn actief in het beheer van de buitenruimte. Beide overheden streven naar een veilige, mooie, schone, duurzame en gezonde leefomgeving. Oppervlaktewater speelt daarin een belangrijke rol. Het kan zowel gaan om de aanleg van een nieuwe voorziening of om een herinrichting. Of om het duurzaam in stand houden en onderhouden van reeds aanwezige watergangen en voorzieningen. Hierbij stellen we als gemeente en waterschap de positie van inwoners en bedrijven centraal.

Dit handboek is daarbij behulpzaam. We kunnen daarmee elkaar, maar ook inwoners, bedrijven en betrokken instanties duidelijkheid geven over onze taakverdeling: wie doet wat? Het verlaagt de drempel om elkaars kennis, kunde en capaciteit voor het stedelijk water optimaal aan te spreken.

Belangrijk ook is dat deze duidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden ons in staat stelt om de middelen die de samenleving ons toevertrouwt zo efficiënt mogelijk te besteden: werk-met-werk maken, geen werkzaamheden laten liggen, maar ook geen dubbel werk doen.

Een goede afstemming draagt ook bij aan het zoveel mogelijk beperken van overlast voor bewoners en bedrijven, door de weg of de vaarweg zo min mogelijk af te zetten en andere overlast te voorkomen.

Tenslotte is het handboek een stimulans om in het oppervlaktewaterbeheer niet alleen af te spreken wat er móet gebeuren, maar ook om met elkaar na te gaan wat er kán gebeuren. Dat betekent dat het mogelijkheden biedt om bij een werk steeds na te gaan of er naast de primaire opgave meerwaarde is te creëren voor bewoners en bedrijven. In alle gevallen is samenwerking de sleutel om de kwaliteit van de omgeving en de dienstverlening verder te verbeteren.

Namens de themagroep Assetmanagement van het BOWA:

Dhr. H. Bouma, Wethouder gemeente Uithoorn
Dhr. D. Moolenburgh, Wethouder gemeente De Ronde Venen
Dhr. J.J. de Kloet, Wethouder gemeente Wijdereen

en

Dhr. P.N. Kruiswijk, Lid van het Dagelijks bestuur van waterschap Amstel, Gooi en Vecht

Vaststelling handboek

De onderstaande partijen, die samenwerken in het Bestuurlijk Overleg Water AGV-gebied (BOWA), hebben besloten de afspraken in dit Handboek Onderhoud oppervlaktewater te hanteren als gemeenschappelijke gedragslijn op het gebied van het onderhoud van oppervlaktewater en de (her)inrichting van stedelijk gebied.

	Kenmerk bestuursbesluit	Datum
Gemeente Aalsmeer	Z-2018/006951/WBA	13 februari 2018
Gemeente Amstelveen	Z-2018/006951 D-2018/036533	13 februari 2018
Gemeente Amsterdam	n.v.t. ¹	n.v.t. ¹
Gemeente Blaricum	16867	6 maart 2018
Gemeente De Ronde Venen	180001270	30 januari 2018
Gemeente Diemen	857	20 februari 2018
Gemeente Gooise Meren	670894	20 februari 2018
Gemeente Hilversum	1474	27 februari 2018
Gemeente Huizen	Z.042641 / D.715591	14 februari 2018
Gemeente Laren	16869	6 maart 2018
Gemeente Ouder-Amstel	2018-011990	6 februari 2018
Gemeente Stichtse Vecht	Z/17/126958	6 maart 2018
Gemeente Uithoorn	2018-005675	6 februari 2018
Gemeente Weesp	Z.155297/D.71156	27 februari 2018
Gemeente Wijdmeren	cv/40665/180105/BK	23 januari 2018
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht	18.004369	20 februari 2018

¹ Geen besluitvorming nodig. Hier wordt door Waternet ook gewerkt conform de afspraken in het handboek.

1 Inleiding

Oppervlaktewaterbeheer is een integraal onderdeel van het watersysteembeheer. De bevoegdheid tot regulering van het oppervlaktewaterbeheer is in de Nederlandse wetgeving toegekend aan verschillende bestuursorganen. Zowel Rijk en provincies als waterschappen en gemeenten voeren taken uit binnen het oppervlaktewaterbeheer.

1.1 Doel van het handboek

Het handboek beschrijft wie welke beheertaken heeft en wat hierbij de afspraken zijn tussen gemeente en waterschap. Dit voorkomt terugkerende discussies over taken die blijven liggen of juist over dubbel werk en overlap. Het handboek beschrijft dus wie wat doet, niet hoe dit moet worden gedaan. Dat valt buiten de scope van dit handboek.

Het handboek dient op de eerste plaats bij te dragen aan een effectieve, efficiënte en betaalbare dienstverlening in het oppervlaktewaterbeheer voor inwoners en bedrijven. Het handboek verlaagt de drempel om optimaal gebruik te maken van elkaars kennis, kunde en capaciteit voor het beheer van stedelijk water. Een goede onderlinge samenwerking en afstemming tussen de betrokken overheden is niet een doel op zich, maar is in veel gevallen wel een voorwaarde voor het realiseren van een goede en betaalbare dienstverlening.

Zoals de landelijke wetgeving niet voor elke gemeente of waterschap afzonderlijk de situatie voorschrijft, zo kan dit handboek ook niet tot op projectniveau bepalend zijn voor de juiste verdeling van verantwoordelijkheden en taken. Hiervoor zullen per project, watergang of gemeente specifieke afspraken moeten worden gemaakt. Wel biedt het handboek de generieke afspraken waarmee op uitvoeringsniveau specifieke afspraken kunnen worden gemaakt. Een voorbeeld is het uitvoeren van baggerwerkzaamheden door Waternet op kosten van de gemeente in watergangen waarvoor de gemeente een onderhoudstaak heeft.

1.2 Wat vormt de aanleiding tot dit handboek?

Na het uitkomen van de Derde nota Waterhuishouding (1989) zijn diverse wijzigingen doorgevoerd in de uitvoering en bekostiging van het waterbeheer. Per 1 januari 1995 kregen de waterschappen het beheer van het water in de stedelijke gebieden toebedeeld en konden zij hiertoe ingezetenenbelasting gaan heffen. Voorheen voerden de gemeenten het beheer uit, met een financiering vanuit de onroerendgoedbelasting.

Het toenmalige hoogheemraadschap Amstel & Vecht, nu het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV), is in 1995 gestart met het beheer en het heffen van ingezetenenbelasting. Ook is het hoogheemraadschap toen met alle inliggende gemeenten het gesprek aangegaan tot overdracht van het onderhoud van watergangen in stedelijk gebied. Dit heeft geresulteerd in overeenkomsten per gemeente over de overdracht van het beheer en het onderhoud van bijna al het oppervlaktewater in stedelijk gebied. De meeste overeenkomsten zijn eind jaren 90 ondertekend. In deze overeenkomsten werden diverse zaken geregeld over de afwatering, het peilbeheer, het schouwonderhoud, de beschoeiingen en onder water gelegen werken.

Sinds het aangaan van deze overeenkomsten is in het landschap van waterwetgeving en waterbeleid het nodige veranderd. De nieuwe (water)wetgeving biedt kaders waarbinnen voor de betrokken overheden veel ruimte overblijft voor verdere concretisering en optimalisering bij de verdeling van hun verantwoordelijkheden en taken in het waterbeheer.

Het oppervlaktewaterbeheer kan niet los worden gezien van de omgeving waar het deel van uitmaakt. Wetgeving en beleid sturen steeds meer aan op een goede integratie van waterbeleid en ruimtelijk beleid en plannen voor de ordening en de inrichting van de (onder)grond. En het baggeren van watergangen heeft directe raakvlakken met de bodembeschermingswetgeving en de landschapsvisie van de provincie. De waterschappen en gemeenten zoeken daarom meer dan voorheen de afstemming met hun collega-overheden. Door deze ontwikkelingen moesten de overeenkomsten worden vervangen door nieuwe afspraken over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden in het waterbeheer. Het voorliggende handboek voorziet daarin.

Figuur 1: Begrenzings van gemeenten (zwart) en van het waterschap AGV (paars)

1.3 Relatie met reeds bestaande handboeken

Het handboek Oppervlaktewater vormt een aanvulling op een set van eerder gemaakte afspraken tussen waterschap en gemeenten. Zo hebben het waterschap en de daarbinnen gelegen gemeenten in 2013 het Handboek Stedelijk Afvalwater opgesteld om voor het AGV-gebied invulling te geven aan het landelijke Bestuursakkoord Waterketen uit 2007. In 2009 heeft het waterschap in samenspraak met de inliggende gemeenten het Handboek Hemelwater en de Handreiking Stedelijk Grondwater opgesteld. Al deze documenten bieden een handvat om de samenwerking tussen de BOWA¹-partners te versterken, overeenkomstig de doelstellingen zoals beschreven in het BOWA-document *Verbeteren samenwerking Waterschap-Gemeenten-Drinkwaterbedrijven* (2015). Het voorliggende handboek is vastgesteld door elke gemeente afzonderlijk en door het waterschap.

¹ BOWA = Bestuurlijk Overleg Water AGV-gebied

1.4 Leeswijzer

Na een lijst met veelgebruikte begrippen start het handboek in hoofdstuk 3 met een opsomming van gezamenlijke uitgangspunten voor een efficiënte samenwerking tussen gemeente en waterschap bij het beheer en onderhoud van het oppervlaktewater. Hoofdstuk 4 geeft een samenvatting van alle gemaakte afspraken die in dit handboek worden beschreven. Hoofdstuk 5 behandelt de verantwoordelijkheden en afspraken bij het onderhoud van oppervlaktewater, ingedeeld naar waterbodembodem, kunstwerken, water en waterkant. Uitgangspunt zijn de in de wet- en regelgeving vastgelegde verantwoordelijkheden, die in dit hoofdstuk zijn aangevuld en toegesneden op de praktijksituatie. Hoofdstuk 6 gaat in op de noodzaak voor gemeenten en waterschap om in een vroeg stadium afstemming te zoeken bij de ontwikkeling van nieuwe waterinfrastructuur. Het doel van de daar geformuleerde afspraken is dat deze nieuwe waterinfrastructuur, behalve dat hij optimaal voldoet aan de beoogde functie, ook goed onderhoudbaar is. Hoofdstuk 7 geeft handvatten voor het wijzigen van het handboek.

Bijlage 1 geeft een overzicht van de wet- en regelgeving, van lokaal tot internationaal, die relevant is voor het onderhoud van het oppervlaktewater. Bijlage 2 beschrijft het werkproces onderhoudsbaggeren van Waternet, waaronder de afstemming met gemeenten over dit werk. Bijlagen 3 gaat meer in detail in op de stappen die nodig zijn om het proces van overdracht van de onderhoudsverplichting van nieuw water naar het waterschap goed te laten verlopen. In bijlage 4 staan de bestuursbesluiten van gemeenten en waterschap voor de vaststelling van dit handboek.

2 Veelgebruikte begrippen

De begrippen in deze lijst zijn ontleend aan de begrippenlijst uit de Keur van AGV van 2011.

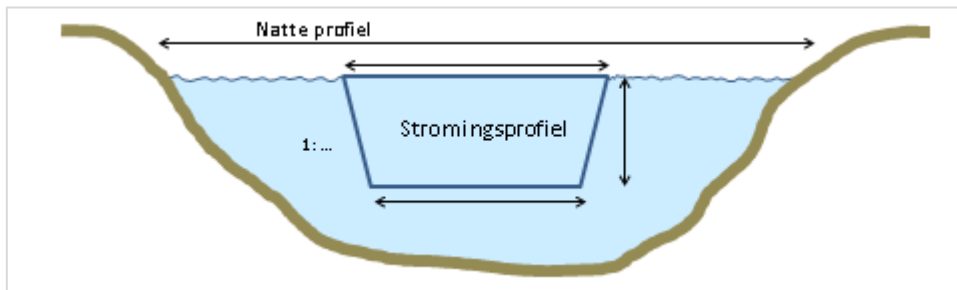
Gerechtigde: algemeen gezegd: een persoon die recht op een zaak heeft. Dit kan zijn een eigenaar, erfpachter, opstalgerechtigde, vruchtgebruiker en gebruiker van percelen, waterkeringen, wateren, werken, schepen en drijvende inrichtingen, bergingsvoorzieningen en voorwerpen.

Keur: de verordening van het waterschap, met daarin onder meer de verboden en geboden voor het inrichten, het gebruik en het onderhoud van waterkeringen, oevers en wateren.

Legger: het openbaar register waarin ligging, richting, vorm, afmetingen en onderhoudsplichtigen van wateren, waterkeringen en andere waterstaatkundige werken staan aangegeven. Hierin zijn ook de begrenzingen aangegeven van kern- en (buiten)beschermingszones van waterkeringen, het keurprofiel en het profiel van de vrije ruimte van waterkeringen.

Nat profiel en stromingsprofiel: het natte profiel omvat de breedte van waterlijn tot waterlijn en de volledige diepte van een watergang. Het stromingsprofiel is een berekend profiel en omvat dat deel van het natte profiel dat vrij moet blijven van obstructies om voldoende water aan- en af te kunnen voeren. De afmetingen van dit profiel zijn per watergang aangegeven in de legger Waterlopen van het waterschap. Het stromingsprofiel wordt daarom ook wel leggerprofiel genoemd.

Figuur 2: Nat profiel en stromingsprofiel

Onderhoud: het in stand houden van wateren en waterkeringen in overeenstemming met de oorspronkelijke of in de legger bepaalde richting, vorm, afmeting en constructie. Twee vormen van onderhoud worden daarbij onderscheiden:

- gewoon onderhoud: maaien, baggeren, snoeien, verwijderen van materiaal en vuil, en herstel van beschadigingen
- buitengewoon onderhoud: onderhoudswerkzaamheden van constructieve aard, zoals vervanging en reconstructie en voor waterkeringen ook ophoging en herstel van door verzakking ontstane scheuren en gaten.

Onderhoudsplichtige: de natuurlijke of rechtspersoon die verantwoordelijk is voor het onderhoud van waterkeringen, wateren, oevers, werken, ligplaatsen, of bergingsvoorzieningen voor water of regenwater.

Primair water: water waaraan het waterschap een belangrijke functie toekent voor de aan- en afvoer van water en voor waterberging.

Secundair water: overig water.

Stedelijk water of water in stedelijk gebied: Water in dichtbebouwd gebied. Hieronder wordt verstaan: aaneengesloten opeenvolging van meerdere reeds bestaande bebouwingen met de navolgende bestemmingen (hoofdgroepen): wonen, bedrijf, centrum, cultuur, ontspanning, detailhandel, dienstverlening, kantoor, maatschappelijk, gemengd en/of horeca en waar tevens veelal sprake is van meerdere perceeleigenaren en relatief kleine perceeloppervlakten. Onder dichtbebouwd gebied vallen in ieder geval geen percelen met de bestemmingen agrarisch, bos, recreatie en/of natuur en de daarbij behorende bebouwingen en eventuele nevenfuncties. Stedelijk water of water in stedelijk gebied betreft dus doorgaans water in woonwijken, bedrijventerreinen, dorpskernen en lintbebouwingen. De precieze begrenzingen en uitzonderingen zijn per verantwoordelijkheid nader gedefinieerd (zie paragraaf 5.2.2 : "Ontvangen en verwerken van bagger en maaisel", 5.4.1 "Wateren vrijhouden van (zwerf)vuil" en 5.4.2 "Botulisme, blauwalg- en exotenbestrijding").

Vuil: drijf- en zwerfvuil, drijvende of (half) afgezonken voorwerpen en dode dieren en vissen.

Watergang: lijnvormig water: rivier, kanaal, vaart, gracht, tocht, sloot en singel.

Kostenveroorzakersbeginsel: Dit principe houdt in dat degene die activiteiten verricht financieel verantwoordelijk is voor het voorkomen, beperken en zo nodig ongedaan maken van nadelige gevolgen van die activiteiten.

Profijtbeginsel: het principe dat iemand die voordeel heeft van het gebruik van bepaalde goederen of diensten naar evenredigheid van zijn of haar profijt bijdraagt aan de kosten.

3 Gezamenlijke uitgangspunten

De gemeenten in AGV-gebied en het waterschap werken bij het onderhoud van het oppervlaktewater en de bijbehorende infrastructuur met de volgende gezamenlijke uitgangspunten. In de navolgende hoofdstukken worden deze uitgangspunten uitgewerkt in afspraken.

- Waternet en gemeenten verrichten onderhoud op basis van eigen onderhoudsconcepten en ambitieniveaus.
- De taakverdeling tussen waterschap en gemeenten geldt voor het gehele beheersgebied van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht gelijk, tenzij sprake is van bijzondere of uitzonderlijke omstandigheden (maatwerk).
- De vigerende wet- en regelgeving vormt de basis voor de afspraken in dit handboek. Bijlage 1 bevat de relevante beleidskaders en wettelijke kaders en instrumenten, van lokaal tot internationaal niveau.
- Gemeenten en waterschap werken samen waar dat voordeel oplevert. Hiertoe zoeken zij elkaar zo vroeg mogelijk op in processen waarin zij beide een taak hebben.
- Gemeenten en waterschappen kunnen nadere afspraken maken over het beheer en onderhoud van oppervlaktewater. Generieke afspraken over het beheer en onderhoud van oppervlaktewater staan in dit handboek. Specifieke afspraken per project of gemeente (maatwerkafspraken) worden op een andere wijze vastgelegd. Bij het maken van maatwerkafspraken staan de partners open voor elkaars wensen en/of ideeën. Deze afspraken kunnen ook inhouden dat gemeenten en waterschap tegen vergoeding bepaalde taken van de ander uitvoeren.
- Afspraken zijn nuttig en gewenst indien ze bijdragen aan één of meerdere onderstaande aspecten:
  - het verlagen van de totale kosten voor de overheid
  - het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving en/of het watersysteem
  - het verminderen van de versnippering van beheer- en onderhoudstaken
  - het vergroten van duidelijkheid voor waterschap, gemeenten en bewoners en bedrijven
  - het optimaal voldoen aan de ontwerpeisen van gemeente en waterschap (bij de aanleg of aanpassing van waterinfrastructuur)
  - het optimaal benutten van beschikbare kennis en/of capaciteit
  - het verminderen van overlast van werkzaamheden aan/in het oppervlaktewater.
- De partners brengen elkaar voorafgaand op de hoogte van voorgenomen beleidswijzigingen op het gebied van oppervlaktewaterbeheer en onderhoudstaken en stellen elkaar in de gelegenheid hierop te reageren.
- Bij onduidelijkheden over de verdeling van taken of de uit te voeren werkzaamheden, nemen gemeenten en waterschap contact met elkaar op om deze onduidelijkheden weg te nemen.
- De afspraken in dit handboek zijn afspraken tussen de gemeenten in het AGV-gebied en het waterschap AGV. Andere partijen kunnen zich er niet op beroepen.

4 Samenvatting afspraken

Onderdeel:	Verantwoordelijke/afsprake:
Baggeren en schonen	
Primaire watergangen, zowel binnen als buiten stedelijk gebied (géén plassen, meren of vestingsingels ¹)	Het waterschap onderhoudt het natte profiel (de hele waterbreedte; de gerechtigde onderhoudt moeilijk bereikbare delen van het oeverperceel
Plassen en meren en vestingsingels ¹	De gerechtigde, eventueel door samenwerking tussen gerechtigde en overheden (maatwerk)
Overige (niet-primaire) wateren	De eigenaar van het aangrenzende terrein
Ontvangst van bagger en maaisel	
Maaisel en verspreidbare ² bagger uit primaire water in stedelijk gebied ³	De gemeente ontvangt materiaal op de kant of stelt depot ter beschikking; het waterschap verzorgt het transport naar een depot binnen de gemeentegrens of tot maximaal 5 km vanaf het werk
Maaisel en verspreidbare ² bagger uit primair water buiten stedelijk gebied	Waar de gemeente de gerechtigde is ontvangt de gemeente het materiaal op de kant of stelt depot ter beschikking waarbij waterschap het transport verzorgt naar een depot binnen de gemeentegrens of tot maximaal 5 km vanaf het werk
Niet-verspreidbare ² bagger uit primair water	Het waterschap draagt zorg voor de afvoer en de stort en berekent geen kosten door aan de eigenaar van het aangrenzende terrein
Maaisel, verspreidbare bagger en niet-verspreidbare bagger uit niet-primair water	De eigenaar van het aangrenzende terrein
Duikers en bruggen	
Vrijhouden van het doorstromingsprofiel (Keurverplichting)	In primair water: het waterschap In niet-primair water: de belanghebbende of de eigenaar van het werk
Vervanging en constructief onderhoud (Keurverplichting)	Belanghebbende of eigenaar van het werk
Steigers	
Verantwoordelijke voor het onderhoud van de constructie	Belanghebbende of eigenaar van het werk
Verantwoordelijke voor het onderhoud van het water en oever onder de constructie	Belanghebbende of eigenaar van het werk
Peilregelende kunstwerken en waterkwaliteitschotten	
Bediening inclusief kosten elektra	Waterschap
Onderhoud (Keurverplichting)	Waterschap
Vervanging (Keurverplichting)	Waterschap
Verwijderen van vuil uit wateren	
Primair water in stedelijk gebied ³	Gemeente
Primair water buiten stedelijk gebied ³	waterschap
Niet-primair water	Gerechtigde
Botulisme, algenbloei en invasieve exoten	
Botulisme: verwijderen en/of laten onderzoeken van dode dieren in/langs het water in stedelijk gebied ³	Gemeente

Onderdeel:	Verantwoordelijke/afpraak:
Botulisme, in landelijk gebied	Waterschap
Botulisme of blauwalg, in zwemwater	De provincie waarschuwt om niet te gaan zwemmen
Waterbeheermaatregelen ter voorkoming van botulisme en algenbloei	Waterschap
Incidentgestuurde of reactieve blauwalgbestrijding	Het waterschap, alleen bij hoge uitzondering
Bestrijding invasieve exoten planten	Het waterschap, alleen in primair water en wanneer dit de taakuitoefening van het waterschap schaadt. De onderhoudsplichtige is hiervoor verantwoordelijk in niet-primair water
Bestrijding invasieve exoten dieren	Het waterschap, alleen in primair water en wanneer dit de taakuitoefening van het waterschap schaadt
Voorlichting over botulisme, blauwalg en invasieve exoten	De gemeente in stedelijk gebied, het waterschap in landelijk gebied, zwemwaterbeheerder
In stand houden oevers	
Voorkomen afkalving aangrenzende grond	Terreineigenaar
Instandhouding van de bruikbaarheid van de vaarweg	Vaarwegbeheerder
Instandhouding van de weg	Wegbeheerder
Instandhouding van de waterkering	Keringbeheerder of dijkbeheerder
Goede waterhuishouding	Waterbeheerder (kwantiteitsbeheerder)
Natuurvriendelijk oevers	
Primaire wateren, droge deel (vegetatie op het land)	Terreineigenaar (vaak gemeente)
Primaire wateren, natte deel (vegetatie in het water)	Waterschap
Niet-primaire wateren	Terreineigenaar
Faciliteren overige gebruiksfuncties in primair water	
Beeldkwaliteit	Het waterschap of de gemeente kunnen elk afzonderlijk of in samenspraak de afweging maken om deze functie al dan niet te faciliteren
Vissen	Idem
Zwemmen	Idem

¹ Vestingsingels die met de overeenkomst tot overdracht van eigendom en beheer en onderhoud zijn overgedragen vallen buiten deze uitzondering.

² Conform het Besluit bodemkwaliteit, toetsingskader verspreiden op aangrenzend perceel. Een bijzondere situatie is verspreidbare bagger die de gemeente niet mag ontvangen in haar depot, omdat de depotvergunning dat niet toestaat. In dat geval ontvangt de gemeente het materiaal op de kant of stelt een weilanddepot ter beschikking of draagt de stortkosten. Het waterschap verzorgt het transport naar een depot binnen de gemeentegrens of draagt de kosten tot 5 km.

³ Zie voor de precieze reikwijdte van dit begrip de betreffende paragraaf.

5 Verantwoordelijkheden en afspraken onderhoud oppervlaktewater

Dit hoofdstuk beschrijft de verantwoordelijkheden van het waterschap en de gemeenten bij het onderhoud van het oppervlaktewater en de afspraken die zij hierover maken. In enkele gevallen beschrijft dit hoofdstuk ook de verantwoordelijkheden van overige partijen (particuliere eigenaren, provincie, etc.) om onduidelijkheid te voorkomen. De afspraken in dit handboek gelden alleen tussen gemeenten en waterschap. Andere partijen kunnen hier dus geen beroep op doen.

Dit hoofdstuk beschrijft niet de verantwoordelijkheden en afspraken bij de eerste aanleg of de reconstructie van oppervlaktewater. Die verantwoordelijkheden en afspraken staan in hoofdstuk 6.

Steeds wordt onderscheid gemaakt tussen primair water en niet-primair water. Het waterschap bepaalt dit onderscheid in de Keur en legt dit vast in de legger van de waterlopen. De tabellen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op vastgestelde wet- en regelgeving, waaronder de Keur van AGV. Specifieke verantwoordelijkheden voor individuele objecten kunnen worden vastgelegd in de legger van AGV.

5.1 Efficiënte organisatie van het onderhoud

Het beleggen van een onderhoudsconcept voor alle oppervlaktewateren bij één partij zorgt voor schaalvoordeel en daarmee de laagste maatschappelijke kosten. Vooral in het stedelijke gebied liggen de beheerstaken van waterschap en gemeente (watergangen en oevers) letterlijk naast elkaar. In die situaties verdient het aanbeveling om jaarlijkse reguliere onderhoudswerkzaamheden die vragen om afstemming, onder te brengen in één bestek. In overleg kan worden bepaald of dat een bestek is van het waterschap of van de gemeente. De kosten worden verdeeld op basis van de oorspronkelijke taakverdeling.

5.2 De waterbodem

5.2.1 Baggeren en schonen van watergangen

Watergangen zijn van groot belang voor het beheersen van het grond- en het oppervlaktewaterpeil. Voor het functioneren van watergangen is het belangrijk dat zij:

- breed en diep genoeg zijn voor het aan- en afvoeren van water
- diep zijn in verband met de waterkwaliteit en/of de vaarwegfunctie
- voldoende water kunnen bergen bij extreme neerslag.

In watergangen wordt op de waterbodem elk jaar een extra laagje slib gevormd, doordat bladeren, plantenresten en zwevende deeltjes naar de bodem zakken. Watergangen worden hierdoor elk jaar minder diep. Veel slib kan de aan- en afvoerfunctie belemmeren en een slechte invloed hebben op de waterkwaliteit. Watergangen moeten daarom periodiek worden gebaggerd om het neergeslagen slib van de waterbodem te verwijderen.

Verder groeien in veel wateren waterplanten. Een overvloedige groei van waterplanten kan ook de doorstroming van water belemmeren en zodoende de afvoercapaciteit beperken. Dit wordt voorkomen door de watergangen periodiek te “schonen”: het maaien en verwijderen van overtollige plantengroei in het water. Het baggeren vindt over het algemeen eens per tien tot twintig jaar plaats, het schonen over het algemeen één of meerdere keren per jaar.

De uitvoering van baggerwerk in stedelijk gebied

Legger AGV

De primaire wateren staan beschreven in de legger Waterlopen van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht. De legger beschrijft per watergang de ligging, de onderhoudsverantwoordelijkheden en het voor de waterhuishouding minimaal benodigde stromingsprofiel. Het stromingsprofiel is het deel van het profiel van het water dat vrij moet blijven van obstructies om voldoende water te kunnen aan- en af voeren (zie figuur 2). De legger beschrijft ook de voor de watergang geldende onderhoudsverplichtingen. De legger volgt in principe de bepalingen van de Keur, maar kan in specifieke gevallen anders bepalen. De legger is daarom leidend voor de onderhoudsplichtige en de onderhoudsverplichtingen. De in de legger beschreven stromingsprofielen van primaire watergangen worden in beginsel door het waterschap gebaggerd en geschoond.

Figuur 3: Niet-lijnvormig primair water in stedelijk gebied met moeilijk bereikbare delen (rood omcirkeld)

Het onderhoud van primaire wateren is gericht op het vrijhouden van het stromingsprofiel door het verwijderen van doorstroombelèmmingen. Om dat te bewerkstelligen, en omdat het waterschap zowel waterkwantiteits- als waterkwaliteitsbeheerder is, spreken gemeenten en waterschap als algemene regel af dat het waterschap van primaire watergangen het gehele natte profiel onderhoudt. Deze afspraak geldt niet voor plassen, meren of vestingsingels en moeilijk bereikbare delen. Het natte profiel omvat de gehele breedte van de watergang van waterlijn tot waterlijn. Deze afspraak geldt voor zowel lijnvormige als niet-lijnvormige wateren (zie figuur 3). Wanneer een watergang echter moeilijk bereikbare delen bevat, worden deze niet onderhouden door het waterschap, maar door de gerechtigde zelf. Een voorbeeld van moeilijk bereikbare delen is weergegeven in figuur 3. Ook voor plassen, meren en vestingsingels geldt deze afspraak niet. Deze wateren zijn zoveel breder dan noodzakelijk is voor de waterhuishoudkundige functie dat de inspanning om deze wateren geheel te onderhouden niet in verhouding staat tot de taak tot het vrijhouden van het stromingsprofiel. Bij dit soort wateren kunnen gemeente en waterschap maatwerkafspraken maken. De bovenstaande afspraak geldt alleen voor de primaire watergangen, waarvan het onderhoud bij het waterschap berust, en geldt alleen tussen gemeente en waterschap.

Tabel 1: Verantwoordelijkheden bij het baggeren van primaire wateren

Baggeren en schonen van:	Verantwoordelijkheid op basis van wet- en regelgeving	Afspraak/ werkwijze
Primaire watergangen, zowel binnen als buiten stedelijk gebied (géén plassen, meren of vestingsingels ¹)	<ul style="list-style-type: none"> Instandhouding van het stromingsprofiel: waterschap Buiten het stromingsprofiel: de eigenaar van het aangrenzende terrein 	<ul style="list-style-type: none"> Het waterschap onderhoudt het natte profiel (de gehele waterbreedte) De gerechtigde onderhoudt de moeilijk bereikbare delen van het oeverperceel
Plassen en meren en vestingsingels ¹	Gerechtigde. Voor plassen en meren en vestingsingels ¹ gelden geen onderhoudsverplichtingen	Gerechtigde, met eventueel samenwerking tussen gerechtigde en overheden (maatwerk)
Overige (niet-primaire) wateren	Eigenaar van het aangrenzende terrein (in stedelijk gebied vaak de gemeente)	Eigenaar van het aangrenzende terrein

¹ Vestingsingels die met de overeenkomst tot overdracht van eigendom en beheer en onderhoud zijn overgedragen vallen buiten deze uitzondering.

5.2.2 Ontvangen en verwerken van bagger en maaisel

Op basis van artikel 5.23 van de Waterwet zijn perceeleigenaren langs wateren verplicht om bagger en maaisel op deze gronden te ontvangen wanneer het waterschap of een andere beheerder onderhoud pleegt aan deze wateren.

Voor primaire watergangen in stedelijk gebied maken gemeenten en waterschap de volgende aanvullende afspraken, teneinde de maatschappelijke kosten laag te houden:

1. Bij het onderhoud van primaire waterlopen in stedelijk gebied voert het waterschap het materiaal voor haar rekening af naar een door de gemeente ter beschikking gesteld depot. De kosten voor de inrichting van het depot, of de storkosten in geval van een commercieel depot, zijn voor rekening van de gemeente. Dit geldt in het geval dat het niet gewenst is dat het materiaal ter plaatse wordt verwerkt op de oever. Zie de tekst hieronder over de verwerking van materiaal op de oever.
2. De gemeente ontvangt al het materiaal (bagger en maaisel) dat vrijkomt bij het onderhoud van de waterlopen door het waterschap. Dit is ongeacht het eigenaarschap van de oever (gemeente of particulier), tenzij: a) de oever in eigendom is van een ander overheidslichaam (bijvoorbeeld het waterschap, Rijkswaterstaat of de provincie), b) een oever of een cluster van oevers over een zeer grote lengte in eigendom is van één derde

partij² en/of c) de oever van een derde partij over een grote lengte geschikt is voor het opbrengen van bagger en maaisel (als geen sprake is van schade of overmatige overlast). In de situaties a t/m c spant het waterschap zich, in overleg met de gemeente, in om de ontvangstplicht af te dwingen.

Vrijkomend maaisel bij het onderhoud aan een waterpartij

3. Het door de gemeente beschikbaar gestelde depot moet zich binnen de gemeentegrens bevinden of op maximaal 5 km afstand van het werk. Eventuele extra kilometers voor transport kan het waterschap in rekening brengen bij de gemeente.
4. Voor primaire watergangen die liggen op de grens van enerzijds woonwijken, bedrijventerreinen en dorpskernen en anderzijds gebied dat niet valt binnen dichtbebouwd gebied, gelden de bovenstaande afspraken voor de halve breedte van de watergang. Voor primaire watergangen bij lintbebouwing gelden de bovenstaande afspraken veelal alleen voor de primaire watergang op de grens van de bestaande bebouwing en gemeentelijk eigendom (bijvoorbeeld de weg). Voor primaire watergangen aan de achterzijde van lintbebouwing gelden de bovenstaande afspraken dus veelal niet. Dit alles naar redelijkheid en naar de aard van de omgeving.
5. Om gemeenten in de gelegenheid te stellen tijdig voldoende depotcapaciteit ter beschikking te hebben, maakt Waternet steeds in een vroegtijdig stadium (het streven is drie jaar vooraf) een planning van de voorgenomen baggerwerkzaamheden. Waternet brengt de gemeenten hiervan op de hoogte. In de planning maakt Waternet ook een inschatting van de hoeveelheden vrijkomende bagger.

---

² Dit geldt enkel voor zeer bijzondere situaties; bijvoorbeeld bij een bedrijventerrein waar de openbare ruimte voor een groot deel in eigendom is van een derde partij.

Lintbebouwing; landelijk of stedelijk gebied?

Bij alle andere wateren (dus bij primaire watergangen buiten het stedelijke gebied, plassen en meren en alle overige wateren) zijn de aangrenzende perceeleigenaren verplicht om het uitkomende materiaal te ontvangen of, indien gewenst, op eigen kosten af te voeren naar een depot.

In sommige gevallen is de bagger zodanig vervuild dat deze niet mag worden verspreid over aangrenzende percelen. Wanneer dit aan de orde is voor bagger uit primaire watergangen neemt het waterschap de zorg voor afvoer en stort of verwerking geheel op zich, zonder verrekening van kosten. Bijlage 2 bevat een beknopte beschrijving van het werkproces Onderhoudsbaggeren AGV door Waternet.

Bagger of maaisel ter plaatse verwerken op de oever

Bij het maaien van watergangen is het gebruikelijk dat maaisel tijdelijk op de kant wordt gelegd. Hier blijft het enkele dagen liggen, voordat het wordt afgevoerd naar een verzamelplaats of een verwerker. Deze werkwijze heeft de volgende twee voordelen:

- Waterdieren die mee op de kant zijn geschept kunnen terugkeren naar de sloot. Dit is tevens een verplichting uit de Wet natuurbescherming.
- Het maaisel kan uitlekken en indrogen. Zo hoeft minder materiaal te worden getransporteerd en gestort. Daarnaast bespaart dit de gemeente stortkosten en het bespaart het waterschap transportkosten.

Het ter plaatse verwerken van maaisel kan echter ook nadelen met zich meebrengen. Gemeente en waterschap bepalen in goed overleg of het verwerken van vrijgekomen bagger en/of maaisel op de kant of in de nabijheid van het water al dan niet wenselijk is. Wanneer de bagger of het maaisel op een duurzame alternatieve wijze kan worden verwerkt, kan in goed overleg worden besloten dit te doen.

Tabel 2: Verantwoordelijkheden bij het afvoeren van bagger en maaisel

Ontvangst van bagger en maaisel	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Maaisel en verspreidbare ¹ bagger uit primaire wateren in stedelijk gebied	Gerechtigde aangrenzend terrein	De gemeente ontvangt het materiaal op de kant of stelt een depot ter beschikking. Het waterschap verzorgt het transport naar een depot binnen de gemeentegrens of draagt de kosten tot maximaal 5 km afstand van het werk, ongeacht eigenaarschap aangrenzend perceel
Maaisel en verspreidbare ¹ bagger uit primair water buiten stedelijk gebied	Gerechtigde aangrenzend terrein	Waar de gemeente de gerechtigde is, ontvangt zij het materiaal op de kant of zij stelt een depot ter beschikking waarbij het waterschap het transport verzorgt naar een depot binnen de gemeentegrens of kosten tot maximaal 5 km afstand van het werk
Niet-verspreidbare ¹ bagger uit primair water	Vanuit wet- en regelgeving niet op de kant	Het waterschap draagt zorg voor afvoer en stort, en berekent geen kosten door aan de eigenaar van het aangrenzende terrein
Maaisel, verspreidbare bagger en niet-verspreidbare bagger uit niet-primair water	Gerechtigde aangrenzend terrein	De eigenaar van het aangrenzende terrein ontvangt het materiaal

¹ Conform het Besluit bodemkwaliteit, toetsingskader verspreiden op aangrenzend perceel. Een bijzondere situatie is verspreidbare bagger die de gemeente niet mag ontvangen in haar depot, omdat de depotvergunning dat niet toestaat. In dat geval ontvangt de gemeente het materiaal op de kant of stelt een weilanddepot ter beschikking of draagt de stortkosten. Het waterschap verzorgt het transport naar een depot binnen gemeentegrens of draagt de kosten tot maximaal 5 km afstand van het werk.

5.3 De kunstwerken

Bij het bepalen van de onderhoudsplicht en de onderhoudsplichtigen voor duikers, bruggen en steigers geldt het profijtbeginsel. De gerechtigde van het kunstwerk is verantwoordelijk voor het onderhoud en de constructie van dat kunstwerk. De onderhoudsplicht en de onderhoudsplichtigen zijn vastgelegd in de Keur. Het beheer en het onderhoud voor waterpeil- en waterkwaliteitsregelende kunstwerken, zoals stuwen, gemalen, sluizen en waterkwaliteitschotten, ligt bij het waterschap.

5.3.1 Duikers en bruggen

Duikers

Een duiker heeft de functie om twee wateren die door land van elkaar zijn gescheiden blijvend met elkaar te verbinden. Het kan zowel een korte als een langere ondergrondse verbinding zijn. Het onderhoud betreft niet alleen het vrijhouden van de duiker van doorstroombelemmeringen, zoals bagger en takken, maar ook het in stand houden van de buisconstructie, de beschoeiing of opsluiting en het grondlichaam. Wanneer de duiker is aangelegd in primair water is het vrijhouden van de duiker van doorstroombelemmeringen een taak voor het waterschap. Bij duikers in niet-primair water is de gerechtigde verantwoordelijk voor het vrijhouden van het doorstromingsprofiel. De gerechtigde of eigenaar van het werk is verantwoordelijk voor het onderhoud van de buisconstructie en de beschoeiing of opsluiting van deze kunstwerken.

Vervanging duikers in primaire wateren

Als een duiker wordt vervangen hangt het af van de aanleiding wie hiervan de kosten draagt. Bij een vervanging vanwege het einde van de levensduur of door een wegrenovatie, zonder waterhuishoudkundige reden voor het aanpassen van de afmeting, draagt de eigenaar of de constructief beheerder de kosten. Als de vergroting van de duiker nodig is om

waterhuishoudkundige redenen, is de reden van die vergroting van belang. Als door een ruimtelijke ontwikkeling een ruimere duiker noodzakelijk is, moeten de kosten worden verrekend binnen de exploitatie van het project.

De waterbeheerder stelt vast of, en zo ja in welke mate, de duiker ten behoeve van een ruimtelijke ontwikkeling moet worden vergroot. De gemeente of het waterschap zorgt ervoor dat dit als randvoorwaarde wordt geformuleerd voor de uitvoeringsfase.

Dam met duiker

Klimaatontwikkelingen of de aanpassing van afvoernormen kunnen ook redenen zijn om duikers te vervangen. In dat geval kan het waterschap bij wijze van beschikking de eigenaar van een duiker verplichten om deze te vervangen door een grotere duiker. De eigenaar kan in dit geval schadevergoeding vragen volgens artikel 7.14 van de Waterwet. In dit soort gevallen maken de waterbeheerder en de eigenaar van de duiker bij voorkeur vooraf afspraken over de concrete kostenverdeling. De restlevensduur van de duiker wordt hierin meegenomen. Wanneer de duiker net is aangelegd, ligt het voor de hand dat het waterschap het grootste deel van de kosten draagt. Wanneer de duiker aan het eind van zijn levensduur is, neemt de eigenaar of gerechtigde het grootste deel van de kosten voor zijn rekening.

Wanneer aanpassing van de afvoernormen en een stedelijke uitbreiding samenvallen, ligt het voor de hand dat de kosten worden verdeeld naar de mate waarin ze kunnen worden toegerekend aan beide oorzaken.

Bruggen

Ook voor bruggen en dammen geldt dat de gerechtigde verantwoordelijk is voor de constructie en het beheer en onderhoud. Bij primair water is het waterschap verantwoordelijk voor het baggeren en schonen van het water onder de brug. Bij bruggen in niet-primair water is de gerechtigde van de brug verantwoordelijk voor het baggeren en schonen.

Tabel 3: Verantwoordelijkheden bij het beheer en onderhoud van duikers en bruggen

Duikers en bruggen	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Vrijhouden van het doorstromingsprofiel (Keurverplichting)	<ul style="list-style-type: none"> • In primair water: waterschap • In niet-primair water: gerechtigde of eigenaar van het werk 	<ul style="list-style-type: none"> • In primair water: waterschap • In niet-primair water: gerechtigde of eigenaar van het werk
Vervanging en constructief onderhoud (Keurverplichting)	Gerechtigde of eigenaar van het werk	Gerechtigde of eigenaar van het werk

5.3.2 Steigers

Bij steigers geldt dat de eigenaar (gerechtigde) verantwoordelijk is voor het onderhoud van de constructie én voor het onderhoud van het water onder de steiger.

Tabel 4: Verantwoordelijkheden bij het onderhoud van steigers

Steigers	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Verantwoordelijke voor het onderhoud van de constructie	Gerechtigde of eigenaar van het werk	Gerechtigde of eigenaar van het werk
Verantwoordelijke voor het onderhoud van het water en oever onder de constructie	Gerechtigde of eigenaar van het werk	Gerechtigde of eigenaar van het werk

5.3.3 Waterpeil- en waterkwaliteitsregelende kunstwerken

Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterhuishouding. Het peilbesluit is hiervoor een belangrijk beheersinstrument. Daarin legt het waterschap de streefpeilen (waterhoogten) vast van de wateren in een gebied. Voor het instellen en in stand houden van dit peil zijn kunstwerken nodig, zoals stuwen, inlaten, peilscheidingsdammen, gemalen en sluizen. Daarom is het waterschap de beheerder van deze werken. Het waterschap voert het beheer alsof het eigenaar is. Kunstwerken die geen functie hebben voor de uitoefening van het peilbesluit vallen hier niet onder. Voorbeelden hiervan zijn onderbemalingen of hoogwatervoorzieningen die geen deel uitmaken van het peilbesluit. De eigenaar (gerechtigde) van het werk is in deze situatie zelf verantwoordelijk voor de instandhouding van het werk.

Het waterschap acht het in sommige situaties van belang om de toestroming van water met een andere kwaliteit te voorkomen. Hiervoor zijn soms kunstwerken nodig, zoals een waterkwaliteitschot. Waterschotten die een waterkwaliteitsfunctie vervullen, worden onderhouden door het waterschap. In alle andere gevallen is de eigenaar (gerechtigde) van het werk de onderhoudsverantwoordelijke voor het werk.

Een stuw, een peilregelend kunstwerk

Tabel 5: Verantwoordelijkheden bij het beheer en onderhoud van peilregelende kunstwerken

Peilregelende kunstwerken (ten behoeve van peilbesluit) en waterkwaliteitschotten (ten behoeve van watergebiedsplan)	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Bediening inclusief. kosten elektra	Waterschap	Waterschap
Onderhoud (Keurverplichting)	Waterschap	Waterschap
Vervanging (Keurverplichting)	Waterschap	Waterschap

5.4 Het water

5.4.1 Wateren vrijhouden van (zwerf)vuil

In stedelijk gebied zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het schoonhouden van de openbare ruimte. Daar hoort ook het water bij. Daarom is het verwijderen van vuil uit wateren in de openbare ruimte in stedelijk gebied een taak van de gemeente. Het betreft het verwijderen van zowel drijvend als gezonken vuil, voorwerpen en kadavers, etc. Met het verwijderen van (zwerf)vuil wordt niet het verwijderen van bagger of maaisel bedoeld.

Drijfvuil

Tabel 6: Verantwoordelijkheden bij de verwijdering van vuil uit wateren

Verwijderen van vuil uit wateren	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet-en regelgeving	Afspraak/ werkwijze
Primair water in stedelijk gebied	Gemeente	Gemeente
Primair water buiten stedelijk gebied	Waterschap	Waterschap
Niet-primair water	Gerechtigde	Gerechtigde

De afspraak/werkwijze voor het verwijderen van vuil uit wateren in stedelijk gebied is van toepassing op die watergangen waarvoor op grond van de legger van AGV de verantwoordelijkheid voor het “verwijderen van drijfvuil” is neergelegd bij de gemeente.

5.4.2 Botulisme-, blauwalg- en exotenbestrijding

Botulisme

[Botulisme](#) is een vergiftiging door het vergif botuline. Vooral watervogels en vissen sterven hieraan. De bacterie die botulisme veroorzaakt gedijt met name in een eiwitrijk en zuurstof-arm milieu. Beide voorwaarden doen zich voor wanneer in of langs het water dode vogels of vissen (kadavers) liggen en wanneer dat water warmer is dan 20 graden (vaak ondiep water).

In het belang van de volksgezondheid moet worden voorkomen dat de ziekte zich verspreidt. Dode dieren, met name watervogels en vissen, moeten daarom zo snel mogelijk worden verwijderd. In stedelijk gebied verwijdert de gemeente de kadavers uit het water. In landelijk gebied doet het waterschap dat en bij zwemwater zorgt de beheerder van het zwemwater daarvoor. Zij zorgen elk voor de afvoer naar een verwerker en eventueel voor onderzoek van de kadavers. Bij het beheer en onderhoud van het watersysteem kan het waterschap (her)besmetting proberen te voorkomen door bijvoorbeeld de doorstroming van het water te verbeteren, door het waterpeil te verhogen of door te baggeren.

Eventueel gevaar voor huisdieren en mensen is afhankelijk van het type botulisme. Bij twijfel over de doodsoorzaak van een kadaver of het type botulisme kan de betreffende beheerder het kadaver laten onderzoeken bij het Centraal Veterinair Instituut Wageningen UR.

Voorlichting

Degene die verantwoordelijk is voor het verwijderen van (zwerf)vuil is ook verantwoordelijk voor de informatieverstrekking aan bewoners en gebruikers (zie tabel 6 hierboven). Het is van belang om bij (ernstige verdenking van) botulisme de omgeving hierover te informeren. De situatie en de locatie bepalen de wijze van informeren. Gemeente en waterschap brengen elkaar op de hoogte via beheer- en/of communicatiecontacten. Als het om zwemwater gaat moet ook de provinciale Uitvoeringsdienst worden geïnformeerd en betrokken.

Blauwalg

Algenbloei is vaak een symptoom van een onderliggend probleem, namelijk een teveel aan voedingsstoffen (nutriënten) in het water, ofwel eutrofiëring. De optimale groeiomstandigheden voor algen zijn een temperatuur tussen de 20 °C en 30 °C, lichtarme en luwe (wind en stroming) omstandigheden en voedselrijk water. Sommige soorten [blauwalg](#) kunnen giftige stoffen afscheiden waarvan mensen, maar ook huisdieren, ziek worden als zij er mee in contact komen.

Structurele maatregelen om algenbloei tegen te gaan zijn het verminderen van de eutrofiëeringsgraad, met name het fosfaatgehalte. Zowel het waterschap als de gemeente spannen zich daarom continu in om de waterkwaliteit te verbeteren. Het reactief bestrijden van algenbloei, met bellenschermen, door de verwijdering van drijfslagen of door de toediening van waterstofperoxide, is vaak weinig effectief en erg kostbaar. Het pakt het onderliggende probleem niet aan en beperkt de overlast maar voor een korte periode. Daarom wordt deze maatregel alleen bij hoge uitzondering ingezet.

Zwemmen

Het waterschap monitort de waterkwaliteit van officieel zwemwater en rapporteert daarover aan de provincie. De controle op blauwalg maakt hiervan deel uit. Wanneer sprake is van teveel blauwalgen waarschuwt de provincie om niet te gaan zwemmen. Niet-officiële wateren monitort het waterschap niet (structureel) op blauwalg. Ook volgen daar geen waarschuwingen voor blauwalg. Zwemmen gebeurt daar op eigen risico.

Invasieve exoten

Exoten zijn planten en dieren die door de mens bewust of onbewust naar Nederland zijn meegenomen. Zij kunnen zich zelfstandig handhaven in de Nederlandse natuur. Sommige soorten worden gerekend tot de invasieve exoten, omdat ze zich op grote schaal verspreiden en daardoor schade veroorzaken. Landelijk gezien komen steeds meer uitheemse plaagsoorten voor en worden de consequenties daarvan, ook financieel, steeds ingrijpender. Schade ontstaat op verschillende manieren:

- Invasieve exoten kunnen de inheemse dier- of plantensoorten verdringen of verjagen, waardoor de kans bestaat dat die soorten hier uitsterven. Een opvallend voorbeeld is de Amerikaanse rivierkreeft. In het gebied van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht komen hiervan drie soorten voor. Deze kreeften hebben de inheemse rivierkreeftsoorten al voor een deel verdrongen en ook schade toegebracht aan de stand van andere waterdieren.
- Woekerende exotische waterplanten kunnen de wateraanvoer en -afvoer volledig stremmen. Van de waterplanten binnen het gebied zorgen de grote waternavel en de waterwaaier (*cabomba caroliniana*) voor de grootste problemen. Deze plaagsoorten kunnen sterk woekeren en met name de waterwaaier is moeilijk te verwijderen, omdat hij tot op een diepte van twee meter kan voorkomen. Als het nodig en mogelijk is, wordt een woekerende exoot verwijderd. Soms is een soort niet geheel meer te verwijderen en kan

het waterschap door een gericht beheer de overlast zoveel mogelijk proberen te beperken.

- Overmatige plantengroei vormt niet alleen een belemmering voor de wateraanvoer en -afvoer, maar zorgt ook voor problemen bij de doorvaart van (recreatie)schepen.

Het waterschap wil problemen met invasieve exoten graag zoveel mogelijk vóór zijn. Tijdens de buitenwerkzaamheden letten medewerkers van Waternet goed op de aanwezigheid van deze soorten in de wateren en zetten waar mogelijk maatregelen in.

Tabel 7: Verantwoordelijkheden bij het optreden van botulisme, algenbloei en invasieve exoten

Botulisme, algenbloei en invasieve exoten	Verantwoordelijk o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Botulisme: verwijderen en/of laten onderzoeken van dode dieren in/langs het water in stedelijk gebied ¹	Niet eenduidig	Gemeente
Botulisme, in landelijk gebied	Idem	Waterschap
Botulisme of blauwalg, in zwemwater	Provincie waarschuwt om niet te gaan zwemmen	De provincie waarschuwt om niet te gaan zwemmen
Waterbeheermaatregelen ter voorkoming van botulisme en algenbloei	Niet eenduidig	Waterschap
Incidentgestuurde of reactieve blauwalgbestrijding	Idem	Het waterschap, alleen bij hoge uitzondering.
Bestrijding invasieve exoten planten	Verantwoordelijke voor gewoon onderhoud	Het waterschap, alleen in primair water en wanneer dit de taakuitoefening van het waterschap schaadt. De onderhoudsplichtige is verantwoordelijk in niet-primair water
Bestrijding invasieve exoten dieren	Idem	Het waterschap, alleen in primair water en wanneer dit de taakuitoefening van het waterschap schaadt
Voorlichting over botulisme, blauwalg en invasieve exoten	Idem	De gemeente in stedelijk gebied, het waterschap in landelijk gebied, de zwemwaterbeheerder

¹ De afspraak/werkwijze met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor botulisme, algenbloei en invasieve exoten in stedelijk gebied is van toepassing op die watergangen waarvoor op grond van de legger van AGV de verantwoordelijkheid voor het "verwijderen van drijfvuil" is neergelegd bij de gemeente.

5.5 De waterkant

5.5.1 Instandhouding oevers

Oevers zijn de plekken waar oppervlaktewater en land elkaar ontmoeten. In veel gevallen gaat dit in goede harmonie en is sprake van een grondtalud dat onder water doorloopt tot de waterbodem. De begroeiing met grassen, kruiden en oeverplanten zorgt ervoor dat de oever in stand blijft. Er zijn echter ook plekken waar een voorziening nodig is om de oever, en dus het perceel waar deze oever aan ligt, in stand te houden. Voorbeelden zijn een beschoeiing, kade of damwand.

In wet- en regelgeving is bepaald dat een perceeleigenaar in beginsel verantwoordelijk is voor de instandhouding van zijn oevers. Bij het grootste deel van de oevers is de perceel-eigenaar dan ook simpelweg verantwoordelijk voor de instandhouding ervan, voor het voorkomen van oevererosie en voor een eventueel benodigde oeverbeschermingsconstructie.

Aanbrengen van oeverbescherming

Er zijn echter ook situaties waarin de instandhouding van de oever, naast het in stand houden van het aangelegen perceel, een algemeen maatschappelijk belang dient. Soms is de instandhouding van de oever van belang voor de instandhouding van een langs een oever gelegen weg, een waterkering of een vaarweg. Bovendien kunnen deze functies ervoor zorgen dat de oever zwaarder wordt belast, waardoor een zwaardere oeverbeschermingsconstructie en/of vaker onderhoud noodzakelijk zijn. In die gevallen dragen de verantwoordelijke partijen voor de instandhouding van deze functies bij aan de instandhouding van de oever en de oeverconstructie naar de omvang van hun verantwoordelijkheid.

De tabel hierna beschrijft de verplichtingen van elke belanghebbende en in welke wettelijke regelingen deze zijn beschreven. Bij oevers met meerdere belangen kan op basis hiervan nader worden uitgewerkt wie voor welk deel verantwoordelijk is (maatwerk). Als in een overeenkomst of een vergunning afspraken zijn gemaakt of bepalingen over het onderhoud zijn opgenomen, dan gelden deze afspraken of bepalingen.

Tabel 8: Verantwoordelijkheden bij de instandhouding van oevers

Belanghebbende	Belang/ wettelijke taak	Verantwoordelijkheid geregeld in
Terreineigenaar	Perceeleigenaar wil voorkomen dat zijn land erodeert	Keur AGV De Keur van het waterschap verplicht terreineigenaren tot de instandhouding van de constructie, van vorm en richting van de oever en onderhoud van de beschoeiing.
Vaarwegbeheerder (kan zijn: provincie, waterschap of gemeente)	Instandhouding van de bruikbaarheid van de vaarweg	Waterverordeningen provincie NH, Utrecht en ZH Centraal hierbij zijn de vastgestelde vaarwegprofielen. De vaarwegbeheerder is verantwoordelijk voor het in goede staat houden of brengen van de oevers, oevervoorziening en kunstwerken, zodanig dat de instandhouding en de bruikbaarheid van de vaarweg gewaarborgd blijft. Dit geldt voor zover de oeverbescherming van belang is voor de instandhouding van de vaarweg. Dit geldt voor het groot onderhoud. Het gewoon onderhoud is een taak voor de eigenaar.
Wegbeheerder	Instandhouding van de weg	Wegenverkeerswet Wegen en waterwegen liggen soms vlak naast elkaar. In sommige gevallen is een (zware) oeverbescherming randvoorwaardelijk om de weg naast het water in stand te kunnen houden. De wegbeheerder is in dit geval verantwoordelijk voor zover de oeverbescherming van belang is voor de instandhouding van de weg. Dit geldt voor het groot onderhoud. Het gewoon onderhoud is een taak voor de eigenaar.

Belanghebbende	Belang/ wettelijke taak	Verantwoordelijkheid geregeld in
Keringbeheerder of dijkbeheerder	Instandhouding van de waterkering	De waterkeringbeheerder is verantwoordelijk voor het buitengewoon onderhoud van de waterkering, d.w.z. het onderhoud gericht op hoogte en stabiliteit van de kering. Het gewoon onderhoud, zoals het maaien en oeverbescherming is een taak van de eigenaar of gerechtigde van de grond. Wanneer een oeverbescherming een belangrijke functie heeft voor de hoogte of stabiliteit van de waterkering dan is deze de verantwoordelijkheid van de keringbeheerder. Dit geldt voor het groot onderhoud. Het gewoon onderhoud is een taak voor de eigenaar.
Waterbeheerder (kwantiteits-beheerder)	Goede waterhuishouding	Kostenveroorzakingsbeginsel Het komt voor dat het vanuit waterhuishoudkundig belang wenselijk is om in een water een grotere diepte te realiseren dan dat de stabiliteit van de oever kan dragen. Wanneer dit in een bestaande situatie gebeurt dan is de aanleg en het B&O van een oeverbescherming voor het waterschap. Wanneer dit gebeurt bij de ontwikkeling van nieuwe gebieden of een verandering van de oeverinrichting dan is de aanleg de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van de ontwikkeling en is het beheer en onderhoud voor de terreineigenaar.

5.5.2 Natuurvriendelijke oevers

Natuurvriendelijke oevers zijn oevers die ten behoeve van de ecologische toestand en (natte) natuurwaarden zijn ingericht met een ondiepe "natte" zone die oever- en waterplanten de kans biedt zich te ontwikkelen. Zij worden aangelegd om meer ruimte te bieden aan oeverflora en -fauna. Als een natuurvriendelijke oever is aangelegd in primair water, hebben zowel het waterschap als de oeverbeheerder een onderhoudsverantwoordelijkheid. De gemeente is in veel gevallen de oeverbeheerder. De grens voor de onderhoudsverplichting ligt in principe op de waterlijn, al zal deze grens door de geleidelijke overgang van land naar water niet altijd duidelijk zijn. De richtlijn is dat in primair water het waterschap het natte gedeelte van de natuurlijk-vriendelijke oever onderhoudt tot de waterlijn. De gemeente onderhoudt vanaf de waterlijn het droge gedeelte van de natuurvriendelijke oever.

Waterschap en gemeente kunnen overeenkomen dat een van beide het onderhoud voor de gehele natuurvriendelijke oever laat uitvoeren, met verrekening van de kosten. De werkzaamheden kunnen dan in de handen van één aannemer worden gelegd, wat ook in de kosten kan schelen.

Natuurvriendelijke oever

In niet-primair water is de perceeleigenaar van het aangrenzende perceel verantwoordelijk voor het onderhoud. Het waterschap voert het algemene beheer over de natuurvriendelijke

oever, in die zin dat het sturend is in het onderhoudsconcept, zodat de oever ook daadwerkelijk deze natuurfunctie blijft uitoefenen.

Tabel 9: Verantwoordelijkheden bij de instandhouding van natuurvriendelijke oevers

Natuurvriendelijke oevers	Verantwoordelijk o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Primaire wateren: droge deel (vegetatie op het land)	Niet geregeld	Terreineigenaar (vaak gemeente)
Primaire wateren, natte deel (vegetatie in het water)	Idem	Waterschap
Niet-primaire wateren	Terreineigenaar	Terreineigenaar

5.6 Faciliteren overige gebruiksfuncties water

Watergangen hebben waterhuishoudkundige functies (zorg voor waterkwantiteit en waterkwaliteit) en, indien van toepassing, een vaarwegfunctie. Deze functies zijn geregeld in wetgeving en worden aanvullend beschreven in dit handboek. Watergangen dragen echter in meer of mindere mate ook bij aan andere functies zoals vormgeving, beeldkwaliteit, vissen, zwemmen/spelevaren, oeverrecreatie, biodiversiteit en fysieke en sociale veiligheid. Het gaat hierbij vaak om specifieke wensen, die maatwerk behoeven. Deze functies vallen buiten de wettelijke taak van het waterschap of van een vaarwegbeheerder. Het faciliteren van deze functies is daarmee afhankelijk van een partij die hieraan belang hecht en er ondersteuning aan wil geven. Dit kan een gemeente of een waterschap zijn, en soms ook een derde partij.

Sportvissen

De partij die een water in onderhoud heeft kan een belangrijke rol spelen in het faciliteren van de overige gebruiksfuncties. De wijze van onderhoud is namelijk vaak bepalend voor het vervullen van deze functies. Dit betekent dat een initiatiefnemer of aanjager van een specifieke behoefte om tafel moet gaan met de onderhoudspartij en eventueel andere betrokken partijen om per situatie te bekijken wat de mogelijkheden zijn. Wanneer de partij die de watergang in onderhoud heeft ervoor kiest een dergelijke functie niet te faciliteren, dan kan de belanghebbende of een andere partij ervoor kiezen de extra inspanning te leveren die hiervoor nodig is. Belangrijk hierbij is dat dit gebeurt binnen de kaders van wet- en regelgeving. Het waterschap onderhoudt primaire watergangen. De gemeente vervult een regierol in de openbare buitenruimte. Gemeenten en waterschap bepalen hun eigen

beleid in het faciliteren van overige gebruiksfuncties, bij voorkeur met oog voor elkaars wensen en verantwoordelijkheden.

Tabel 10: Verantwoordelijkheden bij de facilitering van overige gebruiksfuncties in primair water

Faciliteren overige gebruiksfuncties in primair water	Verantwoordelijk o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Beeldkwaliteit	Niet geregeld	Waterschap en gemeente kunnen elk afzonderlijk of in samenspraak de afweging maken om deze functie al dan niet te faciliteren.
Hengelsport	Niet geregeld	Waterschap en gemeente kunnen elk afzonderlijk of in samenspraak de afweging maken om deze functie al dan niet te faciliteren.
Zwemmen in niet zwemwater. Zie voor zwemwater tabel 7.	Niet geregeld. Zwemmen voor eigen risico.	Waterschap en gemeente kunnen elk afzonderlijk of in samenspraak de afweging maken om deze functie al dan niet te faciliteren.

6 Samenwerking bij nieuwe waterinfrastructuur

Voor een toekomst- en klimaatbestendig stedelijk gebied is het een voorwaarde dat gemeente en waterschap vanuit hun eigen bevoegdheid doeltreffend samenwerken bij de inrichting daarvan. Het gezamenlijke doel daarvan is te komen tot een robuust, goed onderhoudbaar watersysteem, dat optimaal bijdraagt aan de ruimtelijke inrichting en voldoet aan de eisen van de Keur van het waterschap. Het resultaat is dan een watersysteem dat langdurig geschikt is voor een goede, klimaat bestendige waterhuishouding en dat kan worden aangelegd en onderhouden tegen maatschappelijk verantwoorde kosten. De uitgangspunten daarbij zijn dat de kosten niet worden doorgeschoven naar de toekomst en dat het watersysteem zodanig wordt ontworpen dat alle watergangen de status primair kunnen krijgen en kunnen worden onderhouden door het waterschap. Om dit te bereiken is het nodig dat gemeente en waterschap bij stedenbouwkundige ontwikkelingen in een vroegtijdig stadium met elkaar samenwerken.

Plan voor het ontwerp en de aanleg van nieuw oppervlaktewater

6.1 Rol gemeente en waterschap

De gemeente verzorgt de ruimtelijke ordening op lokaal niveau en is verantwoordelijk voor de regenwaterinfrastructuur (bijvoorbeeld een regenwaterriool). Het waterschap is verantwoordelijk voor het goed functioneren van het oppervlaktewatersysteem (wateren, dijken, gemalen, stuwen). Het waterschap en de gemeente stellen vanuit deze verantwoordelijkheden beiden randvoorwaarden aan de inrichting van het watersysteem.

Bij stedenbouwkundige ontwikkelingen is de gemeente altijd het bevoegd gezag op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Zowel de gemeente als het waterschap maakt eigen plannen, maar toetst ook plannen van derden. Bij de gemeente ligt de focus daarbij op de ruimtelijke ordening, bij het waterschap op de waterhuishouding. In beide gevallen geldt de hierboven genoemde doelstelling voor het watersysteem. Wanneer de gemeente optreedt als opdrachtgever van een ontwikkelaar, dan zal deze doelstelling worden opgenomen in de overeenkomst tussen gemeente en ontwikkelaar als verplichting naar de ontwikkelaar.

6.2 Samenwerking in de planvorming

Om de uiteindelijke overdracht van de onderhoudsverplichting goed te laten verlopen is het van het grootste belang dat de gemeente en het waterschap vroegtijdig met elkaar in overleg gaan in het ontwikkelproces van de nieuwe waterinfrastructuur. Zij maken daarbij afspraken over een onderhoudbare inrichting en leggen deze afspraken vast. Waternet geeft in de initiatieffase van een ruimtelijk ontwikkelingsplan aan wat het proces is voor de oplevering en de overdracht van het beheer en het onderhoud van de nieuwe waterinfrastructuur naar het waterschap. De gemeente bewaakt een juiste vertaling van de waterparagraaf uit het bestemmingsplan (opgesteld door een beleidsmedewerker) naar een inrichtingsplan en een bestek (opgesteld door een projectleider). Bijlage 3 bevat een fasering en de planning van de overdracht en de afspraken waaronder de overdracht kan plaatsvinden. De samenwerking kan verbeteren door:

- Het instellen van een periodiek overleg tussen een planadviseur van Waternet en projectleiders van ruimtelijke ontwikkelingsprojecten van de gemeente.
- Projectleiders van de gemeente, met name als zij nieuw of ingehuurd zijn, worden binnen de gemeente goed op de hoogte gebracht van de noodzaak tot vroege afstemming met het waterschap.
- Wanneer een derde partij zoals een projectontwikkelaar een project initieert, is het van belang dat de gemeente in de overeenkomst of vergunning voor deze partij vastlegt dat de waterinfrastructuur wordt aangelegd overeenkomstig de eisen van het waterschap, mede met het oog op de onderhoudbaarheid van die infrastructuur.
- De projectontwikkelaar gaat in een vroeg stadium, bij voorkeur bij de eerste schetsen van het plan, in gesprek met het waterschap over de (onderhoudbare) inrichting van de wateren die deel uitmaken van zijn project.

6.3 Onderhoud van nieuwe waterinfrastructuur

6.3.1 Eisen aan inrichting ten behoeve van onderhoud

Een robuust watersysteem is een belangrijk instrument om Nederland te beschermen tegen de gevolgen van klimaatveranderingen. Het uitgangspunt voor zowel het waterschap als de gemeenten is dat een nieuwe watergang zodanig wordt ontworpen en aangelegd dat deze kostenefficiënt kan worden onderhouden. Het waterschap adviseert en toetst op basis van de eisen voor een robuust en goed onderhoudbaar watersysteem. Voor het beheer en het onderhoud van nieuwe waterinfrastructuur zijn bij de ontwikkeling en oplevering twee zaken van groot belang:

- Nieuwe waterinfrastructuur voldoet aan de eisen en randvoorwaarden voor onderhoud.
- Na de aanleg worden de gegevens opgeleverd die nodig zijn voor het beheer en het onderhoud.

6.3.2 Onderhoudende partij

Zowel de gemeenten als het waterschap hanteren het uitgangspunt dat het waterschap een nieuw aangelegde watergang in het stedelijke gebied na aanleg gaat onderhouden als primaire watergang. In de onderstaande gevallen kan hiervan worden afgeweken:

- als een watergang is aangelegd in afwijking van de eisen die het waterschap stelt
- als het gaat om een geïsoleerd water, zoals bij (sommige) stadsparken
- als een water niet valt onder de definitie van oppervlaktewater.

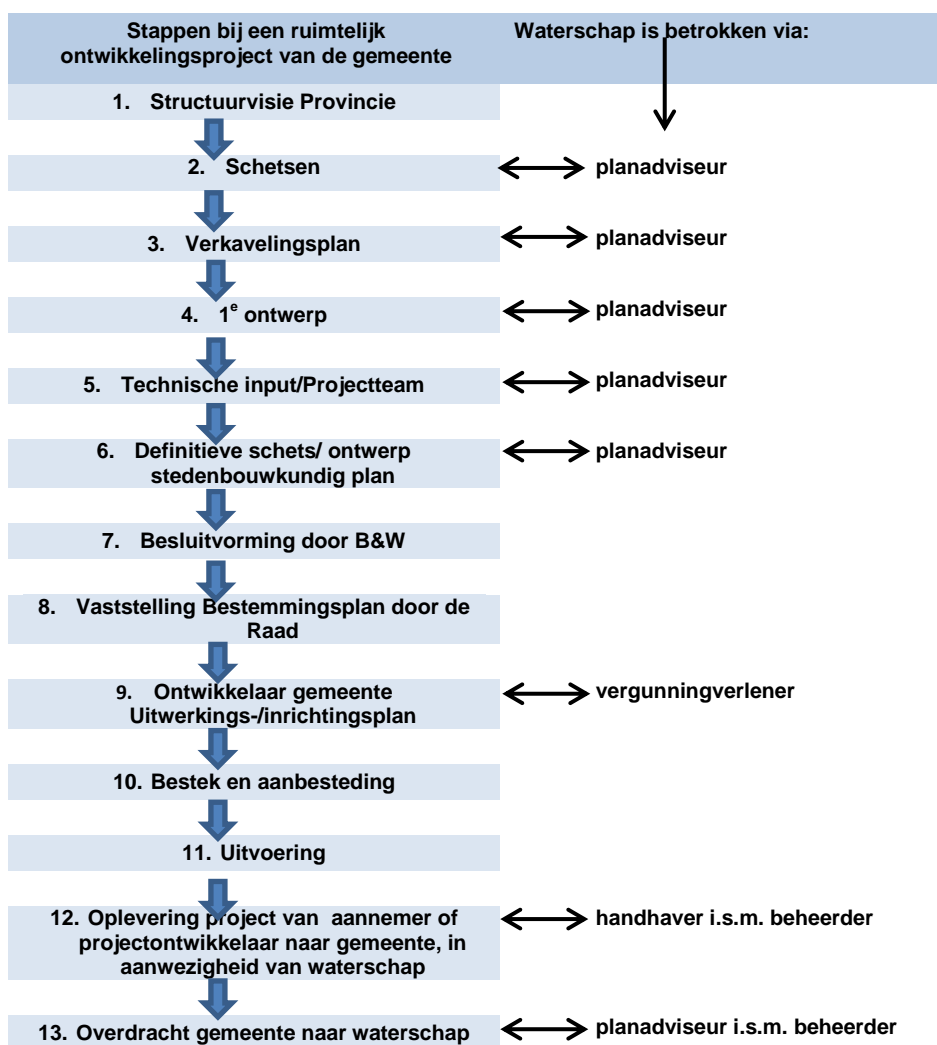
Bij een robuust watersysteem zijn grote maatschappelijke belangen gebaat. Afwijking van de hiertoe gestelde eisen is daarom niet wenselijk. Wanneer nieuw aangelegde waterinfrastructuur toch niet voldoet aan de randvoorwaarden voor de onderhoudbaarheid, neemt het waterschap het onderhoud in principe niet over. De enige uitzondering hierop is wanneer er

vóór de aanleg specifieke afspraken zijn vastgelegd over het in mindere mate voldoen aan de eisen van onderhoudbaarheid. Dit is echter alleen mogelijk in specifieke uitzonderings-situaties met zwaarwegende maatschappelijke belangen. Na aanleg van een watergang zijn de afspraken in hoofdstuk 5 van toepassing.

6.3.3 Oplevering en overdracht

De overdracht wordt bezegeld bij de controle van de watervergunning voor het waterinfra-structurele werk, inclusief de gegevensoverdracht. Bij de oplevering van nieuwe water-infrastructuur (of een nieuw onderdeel daarvan) door de opdrachtnemer aan de gemeente is een vertegenwoordiger van het waterschap aanwezig. Pas als het werk of het watersysteem voldoet aan de eisen van het waterschap (keurvergunning), accepteert de gemeente de nieuwe ontwikkeling van de opdrachtnemer (zie bijlage 3). Samen met de ontwerp-eisen worden ook de gegevenseisen ingebracht. Zo weet de ontwikkelaar welke aanleggegevens worden gevraagd bij de oplevering en de overdracht van de nieuw ontwikkelde zaken. De gegevens zijn nodig om de data van nieuw ontwikkelde waterinfrastructuur te borgen in gegevenssystemen.

Tabel 11: Stappen bij een ruimtelijk ontwikkelingsproject en de betrokkenheid van het waterschap daarbij

7 Actualiseren en wijzigen handboek

Na het vaststellen van het handboek kan het voorkomen dat onderdelen moeten worden geactualiseerd. Wijzigingen in de wetgeving en de regelgeving of andere inzichten in het beheer en onderhoud kunnen redenen zijn voor actualiseringen.

Omdat het streven is om het handboek eenduidig te houden is het nodig dat alle partijen de wijzigingen accepteren. De initiatiefnemer van de wijziging(en) dient een voorstel hiertoe vooraf af te stemmen binnen Isariz. Mocht een wijziging leiden tot discussie waar ISARIZ (Intergemeentelijke Samenwerking Rioleringszorg) niet uit komt, dan kan het worden voorgelegd aan het BOWA.

Als alle partijen die het handboek hebben vastgesteld (alle betrokken gemeenten en het waterschap) akkoord zijn, kan de wijziging worden verwerkt of voor besluitvorming aan het BOWA worden voorgelegd.

Wanneer het voorstel tot wijziging niet wordt gedeeld, dan kunnen het waterschap en de betrokken gemeente in afwijking op het handboek individuele afspraken vastleggen.

Bijlage 1: Beleidskaders en wettelijke kaders en instrumenten

Voor de uitvoering van het oppervlaktewaterbeheer en de formulering van eigen beleid en regelgeving zijn waterschappen en gemeenten gebonden aan beleid en wetten van de Europese en Nederlandse overheid. Ook beleid en verordeningen van de provincie en regelgeving van gemeenten en het waterschap zijn kaderstellend. Van belang voor dit handboek is de wetgeving die bevoegdheden en voorwaarden biedt voor het onderhoud van het watersysteem in stedelijk gebied. Hiermee moet worden geborgd:

- voldoende waterbergingscapaciteit ter voorkoming van wateroverlast
- voldoende wateraanvoer- en -afvoercapaciteit om het peil te kunnen handhaven
- bevaarbaarheid van vaarwegen.

Gemeenten en waterschappen hebben beide een rol in het onderhoud van het watersysteem. De taken die zij hierin behoren te vervullen, hebben een wettelijke grondslag.

Taken waterschap

Het waterschap is krachtens de Waterschapswet belast met het waterbeheer van de regionale wateren binnen zijn beheersgebied, waaronder het stedelijk water.

Vaarwegbeheer

Daarnaast is het waterschap vaarwegbeheerder van de vaarwegen waarvan het beheer via de provinciale waterverordeningen aan het waterschap is opgedragen. De betreffende vaarwegen zijn aangegeven op de Vaarwegenlijsten van de waterverordeningen van de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Op de Vaarwegenlijst A is aangegeven van welke regionale vaarwegen het waterschap vaarwegbeheerder is. Als vaarwegbeheerder is het waterschap gehouden om de door de provincie vastgestelde vaarwegprofielen in stand te houden, de oevers en schutsluizen te onderhouden en de vaarwegen vrij te houden van obstakels en vuil.

Doelstellingen waterbeheer

De uitvoering van het waterbeheer is gericht op drie doelstellingen (zie artikel 2.1 van de Waterwet):

1. het tegengaan van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste
2. het beschermen en verbeteren van de chemische en de ecologische waterkwaliteit
3. het vervullen van maatschappelijke functies door het watersysteem.

Wateroverlast

De doelstelling van het tegengaan van wateroverlast is uitgewerkt in de normen tegen wateroverlast in artikel 2.4, lid 1 van de Waterverordening AGV 2017. Voor stedelijk gebied geldt een norm voor de kans op overstroming vanuit het oppervlaktewatersysteem van 1/100 jaar. De bergingscapaciteit van het oppervlaktewatersysteem dient met het oog op deze norm te zijn gewaarborgd. Onderhoud van het oppervlaktewatersysteem maakt deel uit van die waarborg. Bij de inrichting van nieuw stedelijk gebied is het van belang dat nieuw water zodanig wordt aangelegd dat het op doelmatige wijze kan worden onderhouden.

Waterpeil

Het waterschap draagt tevens zorg voor de handhaving van het vastgestelde of gebruikelijke waterpeil in het stedelijke gebied (vergelijk artikel 5.2 van de Waterwet). Een onbelemmerde aan- en afvoer van water binnen het oppervlaktewatersysteem is een voorwaarde om het waterpeil te kunnen handhaven. Om de doorstroming te kunnen waarborgen is onderhoud noodzakelijk.

Ecologische waterkwaliteit

In zijn Waterbeheerplan (zie artikel 4.6 van de Waterwet) stelt het waterschap maatregelen vast ter uitvoering van de doelstellingen voor de ecologische waterkwaliteit. De Europese Kaderrichtlijn Water verplicht waterbeheerders om doelen en maatregelen vast te stellen voor het bereiken van een “goede ecologische toestand”. Een voorbeeld van zo’n maatregel is de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Voor de instandhouding van de gerealiseerde maatregelen is veelal specifiek onderhoud gewenst.

Legger

De Waterwet verplicht het waterschap tot het opstellen van een legger waarin is vastgelegd waaraan watergangen moeten voldoen wat betreft ligging, vorm, afmeting en constructie met het oog op de doelstellingen van waterbeheer. De legger bevat alleen de primaire wateren. De secundaire wateren zijn niet in de legger opgenomen. Deze legger wordt ook wel de normatieve legger genoemd en moet worden onderscheiden van de onderhoudslegger op grond van de Waterschapswet. Ingevolge de Waterschapswet kan het waterschapsbestuur een legger vaststellen waarin de onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen zijn opgenomen. Veelal worden beide leggers gecombineerd, zo ook bij AGV.

Keur

De waterschappen beschikken over een eigen verordening, die van oudsher de Keur heet. De Keur kent “verboden” en “geboden” voor de inrichting, het gebruik en het onderhoud van waterkeringen, oevers en wateren. De Keur bevat een algemene regeling voor het onderhoud van wateren, waarin de onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen worden aangewezen. Van de algemene regeling kan worden afgeweken bij een watervergunning of overeenkomst met het waterschap. In dat geval gaan de afwijkende onderhoudsafspraken vóór de algemene onderhoudsregeling in de Keur. De Keur van het waterschap Amstel, Gooi en Vecht kan worden gedownload van de AGV-website (www.agv.nl/regels/keur/).

In de onderhoudslegger van AGV wordt in zijn algemeenheid niet afgeweken van de algemene regeling van het onderhoud in de Keur, met uitzondering uiteraard van de wateren waarvoor afwijkende onderhoudsafspraken zijn vastgelegd in een watervergunning of een overeenkomst met het waterschap. Het waterschap handhaaft de onderhoudsverplichtingen tijdens de jaarlijkse schouw en in incidentele gevallen als daar aanleiding toe bestaat met het oog op het functioneren van het watersysteem.

Taken gemeente

Weliswaar is de gemeente geen waterbeheerder in de zin van de Waterwet, maar zij heeft op grond van die wet wel de zorg toegekend gekregen voor – kort samengevat – het doelmatig inzamelen en verwerken van overtollig hemel- en grondwater binnen het stedelijke gebied. De zorgverplichting heeft een nauwe samenhang met het waterbeheer in de stad omdat overtollig hemel- en grondwater veelal wordt afgevoerd naar het oppervlaktewater.

Vaarwegbeheer

In aangewezen gevallen is de gemeente tevens vaarwegbeheerder. Aanwijzing vindt plaats in de provinciale waterverordeningen van de provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. De regionale vaarwegen waarvan de gemeenten fungeren als vaarwegbeheerder staan aangegeven op Vaarwegenlijsten. Voor deze vaarwegen gelden de onderhoudsverplichtingen in de waterverordeningen van de provincies. Die verplichtingen behelzen de instandhouding van de door de provincie vastgestelde vaarwegprofielen, de instandhouding van de oevers en schutsluizen en het vrijhouden van de vaarwegen van obstakels en vuil. Sommige vaarwegen zijn op grond van de Vaarwegenlijst alleen van lokaal, gemeentelijk

belang. Voor deze vaarwegen gelden geen provinciale verplichtingen, de gemeenten bepalen zelf hoe zij hun vaarwegbeheer inrichten.

Ruimtelijke inrichting

Ingevolge de Wet ruimtelijke ordening (Wro) zijn gemeenten verantwoordelijk voor een goede ruimtelijke ordening op hun grondgebied. De gemeente maakt ruimtelijke plannen waaronder bestemmingsplannen, uit- of inbreidingsplannen of plannen voor afzonderlijke bouwprojecten.

Watertoets

De integratie van water en ruimte draagt bij aan een waterrobuuste ruimtelijke inrichting en klimaatbestendige steden. In ruimtelijke plannen vormt water daarom een integraal onderdeel: in de plannen is aandacht voor het bergen van voldoende overtollig water, voor het beschikbaar hebben van water in droge tijden, voor het verbeteren van waterkwaliteit en leefomgeving en voor voldoende sturingsmogelijkheden voor het grondwaterpeil. Deze aandachtspunten zijn onderwerp van bespreking in het watertoetsproces van het waterschap.

Bro-overleg

Voor de gemeente is het bestemmingsplan het belangrijkste ruimtelijke plan. In het zogenoemde Bro-overleg (Besluit Ruimtelijke Ordening), en zo mogelijk eerder, schuift het waterschap aan bij het opstellen van bestemmingsplannen, zodat de gemeente voldoende gelegenheid heeft rekening te houden met de randvoorwaarden en kansen die het waterschap aanreikt.

Handreiking Uitwerking kostenveroorzakersbeginsel

De kosten van de realisatie van nieuwe waterinfrastructuur in nieuw stedelijk gebied wordt gefinancierd uit de grondexploitatie. Naar aanleiding van de afspraken in het Nationaal Bestuursakkoord Water 2003 is de Handreiking Uitwerking kostenveroorzakersbeginsel van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) opgesteld. Hierin wordt ingegaan op kostenverhaal van de aanleg van de waterinfrastructuur in uitleggebieden.

Algemene plaatselijke verordening

Tot slot is de gemeente beheerder van de openbare ruimte op haar grondgebied. De gemeente kan in haar Algemene Plaatselijke Verordening (APV) regels stellen met betrekking tot het gebruik van de openbare ruimte, waaronder het water, voor zover dat niet in particulier bezit is.

Complementair bestuur

Waterschappen en gemeenten dragen zorg voor de met het oog op een doelmatig en samenhangend waterbeheer benodigde afstemming van taken en bevoegdheden (zie in dit verband artikel 3.8 van de Waterwet).

Bijlage 2: Werkproces onderhoudsbaggeren Waternet

Vorbereiding baggerprogramma

De baggercyclus voor polderwater en stedelijk water is kortcyclisch (< 20 jaar). Voor polderwateren bedraagt deze gemiddeld 10-12 jaar en voor stedelijk water 10-20 jaar. De periode is vastgesteld op een aanneme van de baggeraanwas en ervaringen uit het verleden tot nu toe. Projecten worden gepland op basis van een inpeiling van het gebied en het jaar waarop een baggerpolder voor het laatst is gebaggerd (= start van de cyclus). De voorbereiding van een baggerproject wordt uitgespreid over vier achtereenvolgende jaren:

Jaar 1: Opnemen in de planning

Op basis van de tussentijdse inspectie van watergangen wordt een locatie definitief op de planning gezet. Daarnaast kunnen knelpunten (lokale verondiepingen) in het watersysteem op de planning worden gezet.

Tevens wijst Waternet in jaar één, voor zover van toepassing, de gemeenten/stadsdelen in een overleg op de eventuele ontvangstplicht (afhankelijk van de baggerkwaliteit) en de gevolgen daarvan voor gemeente/stadsdeel (regelen depot). Verder wordt besproken in hoeverre de gemeente of het stadsdeel haar eigen wateren "mee wil baggeren". Zo ja, dan wordt vanaf dat moment samen opgetrokken in de verdere voorbereiding, waarbij wordt gebruikgemaakt van de specifieke kennis en kunde van Waternet (werkvoorbereiding, aanbesteding, directievoering) en de gemeente (contacten met bewoners, groenonderhoud, verkeersmaatregelen, bewaking beeldkwaliteit).

Jaar 2: Uitvoering van waterbodempkwaliteitsonderzoek

Het onderzoek naar de kwaliteit van de te baggeren waterbodem wordt uitgevoerd om de wijze van uitvoering en de bestemming van de baggerspecie te kunnen bepalen. Kwaliteitsonderzoek is drie tot vijf jaar geldig. In deze fase wordt nog gewerkt met een inschatting van de hoeveelheid bagger. Indien een gemeente ontvangstplichtig is wordt het regelen van de ontvangstplicht afgestemd met de gemeente of het stadsdeel (depot of andere bestemming). Door daarover vroegtijdig in contact te treden heeft de gemeente/het stadsdeel ook de tijd om de bestemming, de vergunning en de financiën tijdig te regelen.

Jaar 3: Werkvoorbereiding

Het geplande baggerwerk wordt voorbereid. De werkzaamheden bestaan onder andere uit:

- het bepalen van de wijze van uitvoering
- de (definitieve) hoeveelheidsbepaling
- ecologisch onderzoek
- het opstellen en indienen van vergunningaanvragen
- het regelen van de bestemming voor de baggerspecie
- het vaststellen van de benodigde financiële middelen in de begroting van het jaar van uitvoering
- het maken van concrete afspraken met gemeente/stadsdeel over de uitvoering.

Jaar 4: aanbesteding en uitvoering van werk

Het werk wordt na aanbesteding uitgevoerd in het vierde jaar. Na afloop van het werk wordt de waterbodem gepeild. Deze gegevens vormen de nulsituatie voor de nieuwe cyclus. Vervolgens wordt het gebaggerde gebied opnieuw ingepland.

Bijlage 3: Procesoverdracht onderhoudsverplichting nieuw water naar AGV/Waternet

Stappen die van belang zijn voor goede overdracht aan, en borgen van nieuwe waterinfrastructuur door Waternet

